

Caur vēsturi mācāmies izprast sevi un savu vietu pasaulē

Lidija Kirillova

Kad sakām “vēsturnieks”, pirmās asociācijas visbiežāk ir par kundzi vai kungu gados, kas sēž pie nodzeltējušiem dokumentiem piekrauta galda, vai par skolotāju, kurš skolas bērniem liek iekalt, viņuprāt, nevajadzīgus gadskaitļus. Varbūt prātā nāk noguris arhīva darbinieks. Taču vēsturnieks var būt arī pavisam citāds – jauns, enerģisks un atraktīvs cilvēks, kurš par vēsturi runā ar apskaužamu aizrautību, ir pilns ideju, kuras realizē mūsdienīgā un arī jaunajai paaudzei interesantā veidā.

Uz sarunu aicinājām vēstures zinātnu maģistru RIHARDU SISOJEVU. Savulaik, strādājot Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejā, viņa sagatavotās publikācijas izsauca lielu lasītāju interesi. Rihardam bija izveidojies pat savs lasītāju fanu pulciņš.

Cik daudz tu sevi uzskati par vēsturnieku?

– Domājot par interviju, vakar pats ar sevi runājos – interesanti, ko man jautās, ko lai stāstu. Kad skatās uz koķiem, kas aug tepat pie redakcijas, sugu nosaka vispirms pēc lapām. Ar cilvēkiem laikam līdzīgi. Man ir bakalaura un maģistra grāds vēsturē, esmu beidzis Daugavpils Universitāti, strādājis muzejā, arī tagad vēsturi savā dzīvē atrodu. Kur vien nonāku, vēsture man ir līdzās un visapkārt īpašā veidā. Laikam jau esmu vēsturnieks, jo vēsture ir interesējusi jau no mazotnes.

Saliekot visu uz laika līnijas, redzu vairākus nogriežņus, kas ir mani noteikuši. Pirmais saistās ar manu vecvecmammu Broņislavu. Viņa nomira deviņdesmit gadu vecumā, kad man bija deviņi. Bērnudārzā neesmu gājis, dzīvojos mājās ar vecvecmammu, kura man stāstīja dažādas vietējās leģendas. Spilgti atceros stāstu par Šņepstu pilskalnā nogrimušo pili un jaunavu, kuru sargā sargsuņi. Kad braucām ar tēti mašīnā uz Preiļiem, skatījies uz pilskalnu un domāju – nu, kur, kur ir tā pils un tā jaunava?

Otrs nogrieznis saistās ar manu brāli Zigmāru, viņš ir piecus gadus vecāks. Brālis kopš bērnības ir ļoti daudz lasījis, turklāt prata ļoti interesanti stāstīt. Pasaku vietā man bija sengrieķu leģendas, viņam zināmais par vikingu, indiāņiem. Toreiz man tas likās wow! Kad sāku mācīties Rušonas pamatskolā, viņa stāsti saslēdzās ar vēstures stundās uzzināto. Skolotājas teiktais neklājās kā uz tukša galda, man jau bija sākotnējā informācija, tāpēc mācīties kļuva vēl interesantāk.

Pārliecinājies, ka bērnībā dzirdētais patiešām bijis un noticis?

– Jā, tā bija tāda kā saslēgšanās. Esmu jau tās paaudzes cilvēks, kam spilgtus iespaidus par vēsturi atstāja ne tikai literatūra, bet arī videospēles, piemēram, «Civilizācija». Tā bija stratēģija, kurā spēlētājs izvēlējās kādu tautu, civilizāciju un vadīja to cauri laikiem, to papildināja arī uziņas materiāli par senajām valstīm, piemēram, Divupi un Ēģipti, Septiņiem pasaules brīnumiem un tā tālāk. Kad spēlē uzzinātais saslēdzas ar skolā mācīto, abos kļūst superinteresanti.

Beidzot devīto klasi, skolas vēsturē biju pirmais, kuram vēstures eksāmenā bija desmitnieks. Par zināšanām liels paldies skolotājai Inārai Rečai. Toreiz biju bezgala priecīgs un lepns ar savu panākumu.

Uz Aglonas vidusskolu devos ar bagāžu, pieredzi, ka kaut kas tajā vēsturē man tomēr sanāk. Vidusskolas posms ir laiks, kad jaunieši aizdomājas par nākotni. Man vislabāk veicās vēsturē un ģeogrāfijā. Studēt ģeogrāfiju? Tad es būšu ģeologs, varbūt mērnieks. Nešķīta interesanti. Apzinājos, ka vēsturniekam kļūt par miljonāru ir visai pagrūti, tomēr tas reāli interesēja. Nespējot izšķirties, pēc vidusskolas beigšanas uz gadu paņēmu pauzi, lai gan dokumentus Daugavpils Universitātē biju iesniedzis, vides zinātnēs pat tiku budžetā. 2009. gada rudenī pārcēlos uz Daugavpili un sākās manas vēstures studijas. Šī pauze mani ļoti motivēja, bija pārliecība, ja reiz esi starta pozīcijā, tad uz priekšu, cik vien jaudas!

Studijas nelika vilties?

– Mācīties bija ļoti interesanti. Pirmajā semestrī bija daudz semināru, kolokviju, kur students individuāli lasa, analizē, sniedz savu redzējumu par konkrēto jautājumu. Atceros tēmu «Mitoloģiskā domāšana». Nebija ne vismazākās saprašanas, kas tā tāda, nebiju ne dzirdējis. Vienkāršojot, mitoloģiskās domāšanas būtība ir tāda, ka es, mani apkārtējie, mana tauta ir labie, bet visi pārējie, kas ārpus mūsu teritorijas, tie ir sliktie, svešinieki to vien domā, kā mūs iznīcināt, atņemt mantu un zemi. Mūsdienās šāda domāšana ir retums, lai gan jāatzīst, ka reāli piemēri tomēr pastāv. Tādā gadījumā to var uzskatīt par sabiedrības domas regresu, atgriešanos pagātnē. Studēt vēsturi nenozīmē tikai zināt gadskaitļus, bet arī saprast, kādēļ cilvēki rīkojušies tā un ne citādi.

Man bija kursabiedri, kurus interesēja tikai kāds noteikts laika posms, piemēram, viduslaiki. Arī es neesmu citādāks, man ir savas intereses vēstures lauciņā – senās Romas laiki. Kad biju Romā, elpa aizrāvās, ak, Dievs, beidzot esmu šeit! Taču vērtīgas ir zināšanas par katru vēstures posmu, arī šķietami mazāk aizraujošu. Prātā nāk Nīčes citāts – jo ilgāk tu skaties bezdibenī, jo labāk saproti, ka bezdibenis skatās tevī. Domu nedaudz pārfrāzējot, sanāk – jo tu vairāk saskaries ar kādu lietu, iedziļinies tajā, jo interesantāk paliek. Man dzīves laikā tā gadījies vairākkārt, kad sākotnēji neinteresanta tēma izvērsās aizraujošā.

Atceros, ka studiju kursa ietvaros bija jāiet uz arhīvu, jāpēta materiāli un jāveic pētījums. Likās, nu, kādi te dokumenti var būt, ne jau pasaules mēroga atklājumi. Taču neviļus sanāca aprunāties ar dienesta viesnīcas komendantu, kurai paspruka, ka daudzi topošie vēsturnieki kopmītnēs dzīvojuši, taču nama vēsturi neviens nav pētījis. O, laba ideja, es šo izlabošu un uzrakstīšu kopmītņu vēsturi. Arhīvā patiešām atradu daudz informācijas par ēkas projektēšanu, sākotnējiem nodomiem, par būvniecības laiku. Man sanāca labs referāts un komendantei arī prieks, ka solīto izpildīju.

Krietnu laiku esi aizvadījis, strādājot Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejā, kur biji galvenais krājuma glabātājs. Kāda tev šķīta muzeja dzīve?

– Interesanta un noderīga. Spēju apjaust, kā no cilvēka dzīves izņemta lieta pārtop par vēstures materiālu. Lielākā daļa muzeju apmeklētāju lūkojas uz eksponātiem kā uz priekšmetiem, kuriem ir palaimējies saglabāties. Tik vienkārši. Strādājot muzejā, sapratu, kā īstenībā notiek darbs, lai saglabātu vēstures liecības nākamajām paaudzēm. Šīs liecības rada muzeja cilvēki, protams, caur savu priekšstatu prizmu.

Tajā pašā laikā tu saproti, ka darbs muzeja krājumā ir smags, jo viss ir tik laicīgs. Notikumi skrien garām, un tu vienkārši centies tos noķert un saglabāt. Tas uzliek lielu atbildību. No muzeja laika esmu paņēmis sev līdzi to, ka daudz labāk apzinos mirkli, kurā dzīvoju, kas no šobrīd notiekošā būs interesants nākotnē. Tu, cilvēk, esi tas tilts starp šobrīd notiekošo un to, kas nākotnē būs palicis. Arī tagad ir tādi mirkļi, kad notiek klikšķis – o, šis notikums jāpiefiksē, jāpieraksta, jo atmiņa nav droša lieta.

Zinu, ka tev patīk un arī padodas rakstīt. Kā soķas?

– Rakstīšana man ir iespēja nedaudz atslogot prātu, izteikties. Laikam arī fakts, ka esmu vēsturnieks, motivē rakstīt, jo apzinos, ka piederu šim laikam, ka pēc gadiem trīsdesmit vai piecdesmit cilvēki jautās, sak, kā bija toreiz, kad Ukrainā sākās karš, vai arī tajā dīvainajā kovidā laikā? Kā jūs jutāties, ko pārdzīvojāt?

Sākoties kovidam, nolēmu rakstīt dienasgrāmatu kā nākotnes materiālu muzeja krājumam par ikdienas dzīvi šajā laikā, mazpilsētā. Spilgti atceros komandantstundas izsludināšanu, pirmo reizi kopš 1934. gada. Centos rakstīt sajūtu līmenī, par to, ko runāja apkārtējie. Nav svarīgi, tās bija baumas vai ne, bet tā bija ikdienas realitāte tobrīd. Rakstīju katru vakaru pēc darba, ir sanākusi 221 lappuse. Vesels manuskripts vieglā latgaliešu valodā plus fotogrāfijas. Zinu, ka vajadzētu redakcionāli pārskatīt, izlabot kļūdiņas.

Ko domā darīt ar šo dienasgrāmatu?

– Ir doma uzdāvināt Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam, lai ir liecība par kovidā laiku Preiļos. Taču teksts vispirms jāsavēd kārtībā, diemžēl pašlaik tam nepietiek laika.

Kas tevi šobrīd visvairāk aizrauj?

– Vēsture manā dzīvē ir klātesoša arī tagad, kad muzejā nestrādāju. Manai vecmammai Valērijai rit astoņdesmit ceturtais gads. Cienījams vecums, tāpēc mums abiem ir daudz darāmā. Kopā esam pētījuši savas dzimtas vēsturi, kādi ir tuvākie un tālākie radu raksti, kur aizveduši dzimtas līkloči. Mana vecvecmamma, kuru jau minēju, nāca no divpadsmit bērnu ģimenes, tāpēc var iedomāties, cik plašs ir zarojums. Esam izveidojuši ciltskoku, kurā ir jau 273 cilvēki. Protams, ka var meklēt vēl tālāk, bet pagaidām esam iepazējuši.

Foto no R. Sisojeva albuma

Rihards Sisojevs ar savu vecmammu Valēriju. Šovasar abi sāka veidot dokumentālu filmu par Kastīres muižu

Apjomīgākais darbs, ko kopā ar vecmammu veicam, ir dokumentālā amatierfilma par Kastīres muižas vēsturi. Mūsdienās šīs muižas vairs nav, taču vecmamma atceras, kā izskatījās agrāk, kad ēkas, lai gan pussabrukušas, bet eksistēja. Ilgi gatavojāmies, bet šovasar abi izstaigājām visas muižas vietas, ko vien viņa spēja atcerēties. Vecmamma stāstīja, es filmēju. Tagad montāžas laikā materiālus precizēju no vēsturiskās pozīcijas, papildinu ar fotogrāfijām un kartēm.

Uzdevums pašam sev – katru dienu vismaz pusstundu strādāt pie filmas montāžas. Man prasa, kad tad beidzot būs tā filma? Process ir laikietilpīgs, lai dabūtu skatāmu vienu minūti, varbūt četras stundas jāpatērē. Tāpēc agrāk par gada nogali nesolu.

Tak nepaturēsi filmu tikai savai ģimenei?

– Protams, es gribu filmu parādīt apkaimes ļaudīm. Ielikšu *YouTube*, aiznesīšu uz pamatskolu. Saprotu, ka vietējie Kastīres bērni ne nieka nezina no tā, ko par Kastīri zinu es. Mana ģimene te dzīvo jau simts gadus, kopš zemes reformas laika, neskaitāmi notikumi piedzīvoti un pārdzīvoti. Savukārt gandrīz visi ciema iedzīvotāji ir vēlāku gadu atnācēji, viņiem šīs vēstures bagāžas nav, tāpēc ceru, ka mūsu filmiņa cilvēkiem būs noderīga. Mana pārliecība ir tāda, ka tas, ko es zinu, jāpastāsta citiem.

Kā tev šķiet, cik svarīgas vēstures zināšanas ir mūsdienu cilvēkam?

– Šodien cilvēki, protams, nedomā – kā mana dzīve mainīsies, ja es zināšu vai nezināšu, kāds bija Ēģiptes valdnieks pirms trim tūkstošgadēm. Nezināt fizikas vai ķīmijas pamatlikumus – o, tas ir svarīgāk. Jā, no praktiskās dzīves viedokļa vēsture varbūt arī nav vajadzīga, taču no domāšanas viedokļa gan. Cilvēka dzīve kļūst apzinīgāka, saproti, ka esi šeit, šajā laikā. Ka tāds, kāds esi, tu neizveidojies vienkārši tāpat no zila gaisa, ka visas iepriekšējās paaudzes ir smēlušās no pagātnes notikumiem. Cilvēkam ir jāsaprot laiks, kas bija pirms tevis, jo tu esi tā laika turpinātājs.

Ziniet, vēstures zināšanas man sniegušas vienu lietu – diskutējot par aktuāliem šodienas notikumiem, es reti aizsvilstos, jo saprotu, ka cilvēki arī pirms manis ir domājuši līdzīgi. Tas, kas notiek ar mani, ar mums visiem, vēsturē jau ir bijis, tāpēc jābūt nosvērtam, mierīgam. Ja cilvēki vadās tikai pēc šī brīža sajūtām un ļoti pārdzīvo, viņi kļūst manipulējami, vēsture attīsta kritisko domāšanu – mūsdienām bezgala vērtīgu prāta praksi.

Kādas vēl idejas tev galvā?

– Man patīk vis kaut ko digitalizēt, vēsturē šī darba pietiek, piemēram, digitalizēt kapsētas. Varbūt skaļi teikts, bet skaidri zinu, lai arī kur es būtu, vēsture būs man blakus, tā nav no manis atdalāma. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Caur vēsturi mācāmies izprast sevi un savu vietu pasaulē» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds